

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB
TA'LIM VAZIRLIGI**

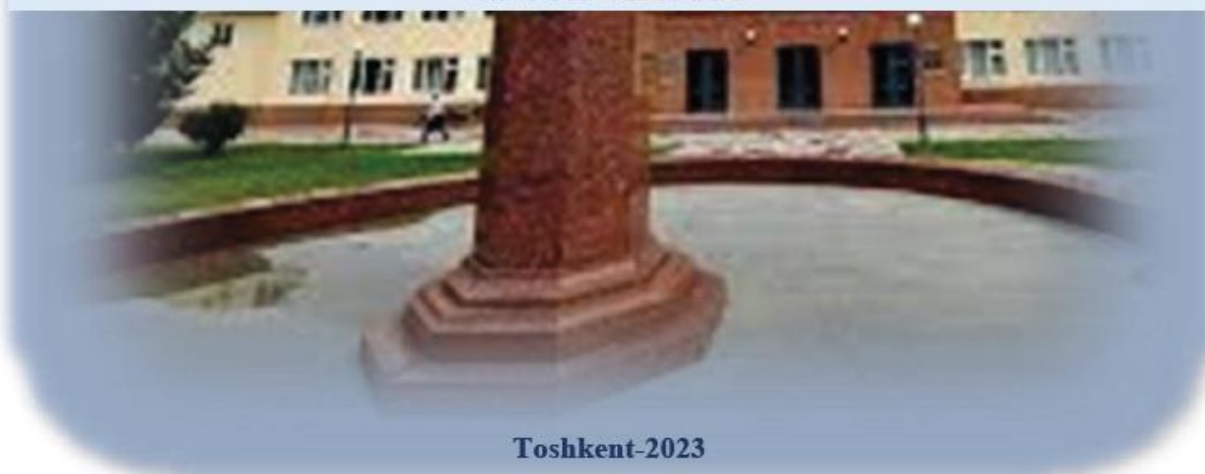
**NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI**

**“LINGVODIDAKTIKANING FUNDAMENTAL
VA AMALIY ASPEKTLARI”**

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

TO'PLAMI

2023 YIL 28 APREL

Toshkent-2023

**MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**TASHKENT STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER NIZAMI**

**Collection of the International scientific and practical conference on
“Fundamental and Theoretical aspects of Linguodidactics”**

April 28, 2023

**“Lingvodidaktikaning fundamental va amaliy aspektlari”
mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami**

2023 yil 28-aprel

**Сборник материалов Международно научно-практической
конференции на тему
“Фундаментальные и практические аспекты лингводидактики”**

28 апреля 2023 года

Tashkent – 2023

KBK 81

UO'K 410

L 75

"Fundamental and Theoretical aspects of Linguodidactics"

International scientific and practical conference. April 28, 2023. – Tashkent: TSPU, 2023. – 747p.

**Approved by the Academic Council of the Tashkent state pedagogical university
(Protocol № 5 dated from May 19, 2023)**

The editors: *A.M.Mamadaliyev*, Associate professor, Candidate of Pedagogical science, TSPU.

D.A.Saimnazarova, doctor of philosophy (PhD) on pedagogical sciences, TSPU
D.M. Astanova, Teacher, TSPU
S.S.Vallamatova, Teacher, TSPU
K.Yu.Kamolova, Teacher, TSPU
Z.T.Umarova, Teacher, TSPU

Managing editor: *Z.R.Abdujabbarova*, Professor, doctor of philosophy (PhD) on pedagogical sciences, TSPU

Reviews: *F.I.Ikromhonova*, Doctor of Science, Vice-Rector for International affairs, TSPU
M.Sh.Ro`zmetova, Associate Professor, doctor of philosophy (PhD) on pedagogical sciences, BFA

The collection contains articles by participants of the International Scientific and Practical Conference held at the TSPU on April 28, 2023. Theme of the conference: "Fundamental and Theoretical aspects of Linguodidactics". The collection includes the issues related to the topical problems of foreign language teaching; methodology of foreign languages teaching and linguodidactics; modern trends in teaching foreign languages; integration of new information technologies into the practice of teaching foreign languages; intercultural professional communication and linguistic identity; current problems of modern linguistics and literature-study.

University professors, researchers, students, employees of relevant ministries and departments, can use this collection of materials. The opinions and recommendations provided in the articles are those of the authors and may be of interest to everyone who is interested in issues related to the sustainable development of the foreign languages.

Authors are responsible for the accuracy and reliability of the information contained in the articles.

The electronic version of the Collection is available at: tdpu.uz

KBK 81

UO`K 410

L 75

“Lingvodidaktikaning fundamental va amaliy aspektlari” mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman.-Toshkent,TDPU,2023.-747b.

Nizomiy nomidagi Toshket davlat pedagogika universiteti Ilmiy-texnik kengashining qarori bilan tasdiqlangan (2023-yil 19-may 5-sonli bayonnoma).

Tahrir hay`ati: *A.M.Mamadaliyev*, dotsent, pedagogika fanlari nomzodi, TDPU

D.A.Saimnazarova, pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori (PhD), TDPU

D.M. Astanova, o`qituvchi, TDPU

S.S.Vallamatova, o`qituvchi, TDPU

K.Yu. Kamolova o`qituvchi, TDPU

Z.T. Umarova, o`qituvchi, TDPU

Mas`ul muharrir: *Z.R.Abdujabbarova*, Professor, pedagogika fanlari nomzodi, TDPU

Taqrizchilar: *F.I.Ikromhonova*, filologiya fanlari doktori, Xalqaro ishlar bo`yicha prorektor, TDPU.

*M.Sh.Ro`zmetova*, dotsent, pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori(PhD), BMA

Ushbu to`plam 2023 yil 28-aprel kuni Nizomiy nomidagi Toshket davlat pedagogika universitetida “Lingvodidaktikaning fundamental va amaliy aspektlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari asosida shakllantirildi.

To`plamda xorijiy tillarni o`qitishning zamonaviy tendentsiyalari bo`yicha taklif va munozaralar o`rin olgan b`olib, yangi axborot texnologiyalari chet tillarni o`qitish amaliyotiga integratsiya qilish, madaniyatlararo professional muloqot va lingvistik o`ziga xoslik, zamonaviy tilshunoslik dolzarb muammolari kabi masalalar o`z aksini topdi.

Mazkur to`plamdan oliy o`quv yurtlari professor-o`qituvchilari, tadqiqotchilar, magistrantlar, talabalar, tegishli vazirlik va muassasalar xodimlari foydalanishlari mumkin.

To`plamga kiritilgan tezislardagi ma`lumotlarning haqqoniyligi va iqtiboslarning to`g`riligiga mualliflar mas`uldir.

To`plamning elektron variantini quyidagi manzildan olishingiz mumkin: tdpu.uz

КВК 81

УО'К 410

L 75

Сборник материалов Международно научно-практической конференции на тему «Фундаментальные и практические аспекты лингводидактики». – Ташкент: “ТГПУ”, 2023.747с

Утвержден на заседании Ученого совета Ташкентском государственном педагогическом университете имени Низами (Протокол №5 от 19 мая 2023 года).

Редколлегия: А.М.Мамадалиев, доцент, кандидат педагогических наук, ТГПУ

Д.А. Саимназарова, доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, ТГПУ

Д.М. Астанова, преподаватель, ТГПУ

С. С. Валламатова, преподаватель, ТГПУ

К.Ю. Камолова, преподаватель, ТГПУ

З. Т. Умарова, преподаватель, ТГПУ

Ответственный редактор: *З.Р. Абдужаббарова*, профессор, кандидат педагогических наук, ТГПУ

Рецензенты: *Ф.И.Икромхонова*, доктор педагогических наук, проректор по международным делам, ТГПУ

М.Ш.Рузматова, доцент, доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, БФА

В сборнике представлены статьи участников Международной научно-практической конференции, прошедшей в ТГПУ 28 апреля 2023 г. Тема конференции:

«Фундаментальные и практические аспекты лингводидактики». В сборник вошли предложения и обсуждения современных научных и методологических подходов, актуальные проблемы преподавания иностранного языка; методология и лингводидактика; современные тенденции в преподавании иностранных языков; интеграция новых информационных технологий в практику преподавания иностранных языков; межкультурная профессиональная коммуникация и языковая идентичность; актуальные проблемы современной лингвистики.

Настоящий сборник материалов может быть использован профессорами университетов, исследователями, студентами, сотрудниками соответствующих министерств и ведомств.

Авторы сами несут ответственность за точность и достоверность информации, содержащейся в статьях.

Электронная версия коллекции доступна по адресу: tdpu.uz

© Ташкентский Государственный Педагогический Университет, 2023.

MUNDARIJA

Lingvodidaktika darg'asi - Ustozning ibratli umr hikoyati.....	15
Jalolov Jamol Jalolovich. ON USING BACKGROUND KNOWLEDGE IN TEACHING/ LEARNING FOREIGN LANGUAGEЮ.....	18
Bozorova Nigora. THE SYSTEM OF EDUCATION IN USA.....	27
Jamoliddin Yoqubov FRANSUZ VA O'ZBEK TILLARIDA MODAL FE'LLARNING TARJIMADA IFODALANISH XUSUSIYATLARI.....	29
Махкамова Г.Т. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ТРАНСЛИНГВИЗМА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ.....	38
Rasulov Zubaydullo Izomovich. LISONIY TEJAMKORLIK VA TILNING TIZIMLI QURILISHI.....	47
Туркенова С.С. (saltanat_turkeno@mail.ru) к.п.н., заведующая кафедрой теории и практики перевода Карагандинского университета ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ.....	53
Jim Ryan magistre (MATESOL), учитель английского языка в Clallam Country Legacy Council (США); ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ.....	53
Abdujabbarova Zamira Rustamovna MODERNIZATION AND INNOVATIVE STRATEGIES IN TEACHING ENGLISH.....	58
Abdinazarov Xasan Shaymanovich NEFT VA GAZ SANOATI TERMINLARINING MORFOLOGIK JIHATIDAN SHAKLLANISHI.....	63
Abdullaeva Gulnora Gaybulloyevna DEVELOPING CHILDREN'S LISTENING SKILLS IN ENGLISH FOR PRODUCTIVE TEACHING AND LEARNING.....	69
Abdullayeva Dilrabo Gaybulloyevna BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATINI OSHIRISHNING SAMARALI YO'LLARI	74
Abduxalilova Dilobar Sherali qizi MADANIYATLARARO MULOQOTDA IJTIMOIIY- MADANIY KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH.....	80
Акбаева Х.Б. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ЛЕКСИКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.....	86
Alimova M.Kh. TEACHING LANGUAGE STRUCTURE IN EFL CLASSROOM.....	90
Aminova Sohila Abduhalimovna DIFFICULTIES OF USING DIFFERENT GAMES AS TEACHING METHOD IN PRIMARY EDUCATION.....	98

Andronova Elena Sergeevna SOHAVIY MATNLAR ASOSIDA TALABALARNING XATOLARINI METODOLOGIK NUQTAI NAZARDAN QIYOSIY TAHLILI.....	105
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna BO'LAJAK MUTAXASSISLARNI KASBIY MALAKALARINI RIVOJLANTIRISHDA CHET TILNING O'RNI XUSUSIDA.....	110
Ataxojayev Toxirjon Maxmudjonovich INGLIZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA O'ZBEK XALQ MAQOLLARIDAN FOYDALANISH.....	117
Axmadaliyeva Dildora Raxitdinovna TURKIY TILLARDAN INGLIZ TILIGA O'ZLASHGAN SO'ZLARNING ETIMOLOGIYASI VA LINGVOSTATISTIK TADQIQI	122
Ahmadov Hasan Choriyevich THE ROLE OF TRANSLATION IN LANGUAGE...	132
Archabayeva Nargiza Nasimovna ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA DISKURS TAHLILNING AHAMIYATI.....	135
Babajanova Nilufar Tajimuratovna USE OF AUTHENTIC MATERIALS IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES TO DEVELOP STUDENTS' WRITTEN COMMUNICATION	139
Azimbayeva Ra'noxon Yuldashevna. TRANSLATION OF REALIA.....	145
Bahriddinova Yulduzxon EQUIVALENCE CHARACTERISTICS OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH PHYTONYM COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES...	151
Bekchanova Hilola Dmitriyevna O'ZBEK TILIGA HIND-YEVROPA TILLARIGA OID BIRLIKLARNING O'ZLASHISHI MASALASI.....	158
Бердиева Зулфия Сафаровна АНТРОПОНИМЫ И ИХ РАЗВИТИЯ ПОД ВЛИЯНИЕМ ИЗМЕНЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕГО МИРА.....	163
Dadabayev Zafar Zakirovich NOFILOGIK YO'NALISHDAGI TALABALARGA LEKSIKANI O'RGANISHDA UCHRAYDIGAN QIYINCHILIKLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH OMILLARI.....	168
Gafurova Robiya Nasim Qizi THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE DEVELOPMENT OF TERMINOLOGICAL CULTURE OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHER...	175
Gulyamova Zarina Rakhmatilloevna ANTITEZANING STILISTIK VOSITANING LINGVISTIK MOHIYATI.....	181
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi LINGVOKULTUROLOGIYA KOGNITIV BILIM SOHASI SIFATIDA.....	186
Хайдарова Рузихол Шералиевна ГРУППАВЫЕ ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА НА ЗАНЯТИЯХ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ.....	191

I.N. Ilkhamova	IMPROVEMENT OF NON-PHILOLOGICAL STUDENTS' SPEECH SKILLS IN THE CONTEXT OF SOCIAL CULTURAL COMPETENCE.....	197
Inomiddinova Dildorxon Ikramovna	APPROACHES AND METHODS IN TEACHING TENSES.....	200
Ismatullayeva Durдона Amandjonovna	MODERN MECHANISMS OF STUDENT KNOWLEDGE DEVELOPMENT AND CONTROL IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING.....	206
Isroilova Tursuntosh	LEXICAL FEATURES OF THE HYPONOMIC RELATIONS IN LEXICAL UNITS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGE.....	212
Jabbarov Ulugbek Abdurakhmanovich	PROCESS OF LEARNING LANGUAGE AND ITS STRATEGIES.....	216
Jabbarova Anora Javliyevna	ANALYSIS OF SEMANTIC CATEGORIES OF ADVERBS IN LINGUISTICS.....	222
Kadirova Nilufar Rustamovna	METHODS USED FOR FORMING COMMUNICATIVE-CONCEPTUAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS.....	228
Кадирова Лола Уткуровна	ИНТЕРАКТИВНЫЕ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ.....	234
Karshiboeva Dilfuza Burlijevna	CHILD PSYCHOLOGY IN ADOLESCENCE.....	240
Khalilova Himoyat Khatamovna	VITALITY OF USING ICT IN CONDUCTING FOREIGN LANGUAGE CLASSES.....	245
Khamrayeva Shahlo Shuhratovna	DIVERSITY OF MODERN TECHNOLOGIES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGES.....	250
Kamolova Kumush	INGLIZ VA RUS TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING QIYOSIY TAHLILI: IDIOMALAR, AFORIZMLAR, MAQOLLAR.....	256
Khamrayeva Shahlo	THE ROLE OF THE INTERPRETER IN INTERCULTURAL COMMUNICATION.....	261
Qodirova Mukaddas Tog'ayevna	PRONOMINAL MUROJAAT BIRLIKLARINING O'RGANILISH TARIXI.....	265
Krivosheeva Galina Nikolaevna	STRATEGIES FOR TEACHING ENGLISH TO CHEMISTRY STUDENTS: ENHANCING LANGUAGE SKILLS IN THE CONTEXT OF SCIENCE EDUCATION.....	272
Kuchkarova D.	EFFECTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH TO YOUNG LEARNER.....	278
Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li	NEMIS TILIDAGI FRAZEOLOGIZMLAR VA ULARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI.....	283
Makhmudov Kudratbek Shavkat ugli	DEVELOPING CROSS-CULTURAL SKILLS IN LANGUAGE LEARNERS.....	287
Mamatqulova Nilufar Fayzullaqulovna	XORJIY TIL O'RGANISHDA KREAM (CREAM) STRATEGIYASIDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI XUSUSIDA.....	293

Maxsudova Oysara Nishonovna	TEACHING INTONATION: ERRORS IN STUDENTS' SPEECH AND SOLUTIONS FOR ELIMINATING THEM.....	297
Мирмухсин Миролимович Хамидов	ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В НЕФИЛОЛОГИЧЕСКОМ ВУЗЕ.....	303
Muradov Utkir Nurillayevich	CONTENT AND METHODS OF TEACHING COUNTRY STUDIES TO FUTURE ENGLISH LANGUAGE SPECIALISTS.....	309
Муҳиддинова М.Б.	К ВОПРОСУ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЯЗЫКА В ОПРЕДЕЛЕНИИ УКАЗАТЕЛЬНОСТИ В КОРЕЙСКОМ МЕСТОИМЕНИИ.....	315
Nazaralieva Matlyubaxon Anarjanovna	ИНГЛИЗ ТИЛИДА ИНТЕГРАЦИЯЛАШГАН РЕЦЕПТИВ НУТҚ МАЛАКАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЮЗАСИДАН КЎРСАТМА ВА МАСЛАХАТЛАР.....	320
Nazarov Sardor Xasanovich	CHET TIL O'QTISHDA RAQAMLI VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR TATBIQI MODELLARI.....	330
Nazarov Sardor Khasanovich	DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL (PRACTICAL) KNOWLEDGE WITH DIGITAL TECHNOLOGIES.....	338
Nazarova G.P. (f.f.f.d., PhD)	FROM THE HISTORY OF GENDER STUDIES AND THE STUDY OF THE IMPACT OF GENDER DIFFERENCE ON LANGUAGE AND COMMUNICATION.....	344
Nigmatova Dilsoz Yadgarovna	CHET TILLARNI O'QITISHDA MADANIYATLARARO ALOQANING AHAMIYATI.....	349
Г.А.Неъматова.	FRANSUZ TILINI O'RGATISHDA O'QISH KO'NIKMASIDAGI AYRIM QIYINCHILIKLAR.....	346
Nishonova Sayyora Saidovna	LISTENING IS AN ESSENTIAL LANGUAGE SKILL FOR LEARNING A FOREIGN LANGUAGE.....	359
Nizomova Iroda Raxmon qizi	THE MOTIVATION OF CHILDREN TO LEARN A FOREIGN LANGUAGE.....	365
Олимова Дилдора.	АХМАД ЯССАВИЙ ҲИКМАТЛАРИДА– МЕЪРОЖ.....	370
Oxunov A. O.	INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA HIS-HAYAJON GAPLARNING TURLARI VA FUNKSIYA.....	376
Orazova Firyuza Orazovna	EFFECTIVE STRATEGIES FOR TEACHING ENGLISH TO STUDENTS IN EXACT SCIENCES: BRIDGING THE LANGUAGE GAP.....	380
Pardayeva Sojida Ahmatovna	PRAGMALINGVISTIKANING BA'ZI MASALLARI...385	
Pulatova Durdona Ravshanovna	DEVELOPING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE BASED ON CORPUS.....	389

Qurbonov Nodirjon Buriboyevich	OBYEKT LARNING OBRAZLI NOMLANISHLARINI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY VA ILMIY-AMALIY OMILLARI.....	395
Razakova Shahnoza Dusmamatovna	BADIY MATNLARNI TARJIMA QILISHDA KOMPRESSIYANING AHAMIYATI.....	399
Rustamova Shaxnoza Abduraximovna	TARJIMA NAZARIYASI UMUMFILOLOGIK FAN SIFATIDA.....	405
Ruzmetova Mamlakat Azadovna	EFFECTIVE STRATEGIES FOR TEACHING ENGLISH TO FUTURE PRESCHOOL EDUCATORS: ENHANCING LANGUAGE INSTRUCTION IN TEACHER TRAINING PROGRAMS.....	410
Ruzmetova Muxabbat Shakirovna	COMMUNICATION EXCELLENCE ETHICS IN BUSINESS.....	417
Sagdullayev Pulatbek Kayumjonovich	CHET TILLARNI O'QITISHDA MULTIMEDIYANING AHAMIYATI.....	420
Saidvaliyeva Dilafuz Ravshanovna	INGLIZ TILINI O'QITISH JARAYONIDA TINGLASH MAHORATINI OSHIRISH UCHUN PODKASTLARDAN FOYDALANISH.....	426
Saidvaliyeva Dilafuz Ravshanovna	O'QUV PODKASTLARI ORQALI TALABALARNING NUTQ VA TINGLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI.....	430
Saimnazarova Dilnoza Abdunematovna	CHET TIL O'RGANISH JARAYONIDA PSIXOFIZIOLOGIK HODISALAR XUSUSIDA.....	435
Shabidinova Zera Ismetovna	SO'Z O'YINI NUTQ BIRLIGI SIFATIDA.....	439
Shimazarova Zamira Allaberdiyevna	TURLI TIL KORPUSLARIDA "MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASI" TUSHUNCHASI.....	443
Saydazimova Durdona Xabibullayevna	NEW INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES.....	452
Saydaliyeva Muxlisaxon	YEVROPA TILLARIGA OID PRETSEDENT NOMLARNING DEONIMLASHISH MOTIVLARI.....	456
Shukurova Nodira	INVESTIGATION INTO THE EMOTIONAL AND EXPRESSIVE CHARACTERISTICS OF PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS.....	461
Subanova D.V.	INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA STILISTIK VOSITALAR TARJIMASI.....	463
Tilovova Gavhar Abdaxatovna	NEMIS TILINI O'RGANUVCHILARDA ESHITISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY METODLARI.....	469
Tojjeva Gavhar Yakubovna	PECULIARITIES OF COMPENSATORY COMPETENCE IN THE CONTEXT OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING.....	474

Турсунова Азиза Авазовна ПРОБЛЕМЫ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПО СПЕЦИАЛИЗАЦИИ ПРАВА И ПРЕДЛАГАЕМЫЕ К НИМ ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ.....	481
Tuxtarova Iroda Muhammad qizi BADIY MATN CHET TILI O'QITISH VOSITASI SIFATIDA	485
Tuxtarova Iroda Muhammad qizi INGLIZ TILI DARSLARIDA BADIY MATNLARDAN FOYDALANISH.....	494
Umarova Zaynura Tolibjon qizi COMMUNICATIVE COMPETENCE OF YOUNG CHILDREN.....	498
Voxidova Nargiza Nuridinovna ULYIAM SOMERSET MOEMNING "DEYZI" NOMLI NIKOYASIDA BOSH QAHRAMON VA JAMIYAT. MUNOSABATLAR MUAMMOSI.....	502
Xamzayev Sobir Amirovich SITUATIONAL APPROACH TO SEMANTIC ANALYSIS OF SITUATIONS OF APOLOGY IN BRITISH COMMUNICATIVE CULTURE.....	510
Xaydarov Ilhom To'xtaevich TARJIMADA SUG'URTA TERMINLARINING MUAMMOLARI.....	514
Xegay Valentina Mixaylovna ACTIVE PROCESSES IN MODERN RUSSIAN.....	519
Xusanova Saida Burxanovna THE POSITIVE AND NEGATIVE IMPACTS OF INTERNATIONAL TESTS ON THE QUALITY OF EDUCATION AND STUDENTS', TEACHERS' WELL-BEING.....	524
Юсупова Дилноза Ўктамали кизи ВНИМАНИЕ НА ТВОРЕНИЕ АЛИШЕРА НАВОИЯ В ГЕРМАНИИ.....	532
Yusupova Dilnoza O'ktamali qizi ATTENTION TO ALISHER NAVOIY'S CREATION IN GERMANY.....	538
Zakhidova Gulnoza Tokhir qizi SOCIAL AND DISCOURSE DEICTIC EXPRESSIONS IN PRAGMATICS.....	542
Zaripova Ziyodajon Rustam qizi NEMIS TILIDA SATIRA VA YUMORNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	546
Zayniyeva Hilola Shuxratullayevna, MILLIY O'ZIGA XOS SO'ZLARNING TARJIMADA BERILISHI.....	551
Ziyadulloyeva Mohidil Shovkat qizi INGLIZ TILI DARSLARIDA PODKASTLARDAN FOYDALANISHNING FOYDALARI VA QIYINCHILIKLARI.....	558
Zubaydullaeva Hilola Tokhir qizi STYLISTIC PECULIARITIES OF THE ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS.....	566
Zulxonov Mustafo Jo'rayevich NEMIS TILSHUNOSLIGIDA O'ZLASHGAN SO'ZLAR TALQINI.....	573
Qurbonov Nodirjon Buriboyevich. OBYEKTAR OBRAZLI NOMLANISHLARINING LEKSIK-SEMANTIK TASNIFI.....	578

17. Morrow P.R. English in Japan: The World Englishes Perspective. //JALT Journal. 2004, 26(1). – Pp. 79-100.
18. Nemser W. Approximative Systems of Foreign Language Learners. // International Review of Applied Linguistics. 1974, Vol. 9, Issue 2. – Pp. 115–123. DOI: <http://dx.doi.org/10.1515/iral.1971.9.2.115>
19. Sonda N. Is Japanese college students' English pidginized? //JALT. Conference proceeding. 2007. – Pp. 317-335.
20. Maeno S. A study on second language acquisition and the similarities of interlanguage to pidgin. //The Journal of Kamakura Women's College. 2005, 12. – Pp. 63-70.
21. Oxford R.L. Language learning strategies: What every teacher should know. –New York: Newbury House, 1990.
22. Pennycook A. Translingual English. // Australian Review of Applied Linguistics. International Forum on English as an International Language, special forum issue. / Sharifian & Clyne (eds.). 2008, Vol. 32, No. 3. –Pp. 30.1-30.9.
23. Pennycook A. (2012) Lingua Francas as Language Ideologies. // In book: English as an International Language in Asia: Implications for Language Education. 2012. – Pp. 137-154.
https://www.researchgate.net/publication/303654643_Lingua_Francas_as_Language_Ideologies
24. Proshina Z. G. & Nelson C. L. Varieties of English and Kachru's Expanding Circle. //Russian Journal of Linguistics. 2020, 24 (3). – Pp. 523–550.
25. Sebba M. Contact Languages, Pidgins, and Creoles. – McMillan Press, Basingstoke, 1997.
26. Selinker L. Interlanguage. // International Review of Applied Linguistics. 1972, Vol. 10, Issue 1-4. – Pp. 209–232. DOI: <https://doi.org/10.1515/iral.1972.10.1-4.209>
27. Schumann J. H. The Pidginization Process: A Model for Second Language Acquisition. – Rowley, Mass.: Newbury House Publ., 1978. – 190 p. <https://catalog.hathitrust.org/Record/000311214>.

Rasulov Zubaydullo Izomovich
filologiya fanlari doktori (DSc), BuxDU dotsenti, O'zbekiston

LISONIY TEJAMKORLIK VA TILNING TIZIMLI QURILISHI

ANNOTATSIYA

Maqolada tejamkorlik tamoyilining tilning tizimli faoliyatini tadqiq qilishdagi o'rni, mazkur tamoyilning ilmiy nazariy tavsifi shakllanishi tarixi, tilning tadrijiy rivojida tejamkorlik tamoyilining o'rni haqidagi nazariy g'oyalar, til ta'limini osonlashtirish maqsadida uning tarkibini soddalashtirishga yo'naltirilgan

urinishlar va shunga mos holda qarama-qarshi nazariyalar xususida soʻz boradi. Voqelikning kategorial tartiblashuvi qandaydir tasodifiy yoki erkin tanlov natijasi boʻlmasdan, balki maʼlum turdagi psixologik tamoyillar taʼsirida yuzaga kelishi isbotlanadi.

Tayanch soʻzlar: nutqiy vositalarni tejash, tilning tadrijiy rivoji, soʻz shakllarining qisqarishi, soddalashuv, til sathlari, kognitiv tejamkorlik tamoyili, axborot uzatish, sinergetik taraqqiyot, olamni idrok etish, lisoniy manzara, tejamkorlik va ortiqchalik munosabati.

ANNOTATION

The article examines the role of the principle of economy in the research of the systemic functioning of language, the history of the formation of a scientific theoretical description of this principle, theoretical ideas about the role of the principle of economy in the evolution of language, attempts to simplify the content in order to facilitate language activity and, accordingly, contradictory theories of the formation of the law of economy of speech. It is proved that the categorical ordering of reality does not arise as a result of some random or free choice, but under the influence of certain types of psychological principles.

Key words: economy of speech units, evolution of language, reduction of word forms, simplification, language levels, the principle of cognitive economy, information transfer, synergetic progress, cognition of the world, world picture, the relationship of economy and redundancy.

Tejamkorlik tamoyilining til tizimi rivojida tutgan oʻrnini tasavvur qilish va toʻgʻri baholash uchun, eng avvalo, mazkur tamoyilning mohiyatini, uning paydo boʻlishi hamda nutqiy voqelanishini taʼminlovchi omillarni aniqlash lozim boʻladi. Tadqiqotchilar koʻpincha nutqiy vositalarni tejash muammosi oʻrganilishini dastlabki ingliz tili grammatikalari mualliflaridan boʻlgan Henri Suit va Otto Yespersenlar nomlari bilan bogʻlashga harakat qiladilar. Biroq ushbu fikrga toʻligʻicha qoʻshilish qiyin masala. Zero, lisoniy vositalarni tejash amaliyoti juda qadimdan mavjud boʻlganligi haqida maʼlumotlarga egamiz. Mashhur faylasuf Arastu fikrni qisqa ifodalash uchun tushunchalar oʻrniga nomlar qoʻllanishini qayd etgan ekan. Masalan, “*Barcha nuqtalari markazdan teng uzoqlikda boʻlgan tekislik*” tushunchasi oʻrniga “*aylana*” soʻzi ishlatiladi.⁹

Buyuk tilshunos Mahmud Qoshgʻariy turkiy qavmlardan boʻlgan oʻgʻuzlar soʻzlarni qisqartirib talaffuz qilishga moyilligini koʻrsatib oʻtgan. Uning yozishicha, “Turklar “*u odam uyga hadeb ketaveradigan*” maʼnosida “*ol evge*

⁹ Античные теории языка и стиля. –М-Л: Госсосоэкономиздат, 1936. –С.180.

barag'an ol' desalar, o'g'uzlar shu ma'noda "*ol evge baran ol'*" deyдилar. Turklar "*u odam qulini hadeb uraveradigan*" ma'nosida "*ol er qulini ulag'an ol'*" desalar, o'g'uzlar shu gapdagi "*urag'an*" so'zini "*uran*" deb talaffuz qiladilar".¹⁰

Tilning tadrijiy rivojida tejamkorlik tamoyilining o'rni haqidagi nazariy g'oyalarni birinchilardan bo'lib oldinga surgan olimlar qatoriga A.A.Potebnya ham kiradi. Mazkur ukrain tilshunosining nazariyasini quyidagicha sharhlash mumkin:

1. A.A.Potebnya ta'biricha, til tizimi uzluksiz rivojlanib boradi va bunda eskining buzilishi yangining yaralishi bilan davom etadi. Bundan tashqari, lisoniy ijodkorlik hech qachon to'xtamaydi.¹¹
2. Til tadrijiy rivojida mavhumlashtirish amaliyoti kuchayishi bilan bir qatorda konkret hodisalarni tasvirlash harakati ham saqlanib qoladi.
3. Olim grammatik va fonetik o'zgarishlar tavsifiga alohida e'tibor qaratadi.
4. Olimning ishlarida tejamkorlik tamoyili termin maqomiga ega bo'lmasada, lekin tejamkorlik hodisasi bilan bog'liq hodisalarning turli til sathlarida namoyon bo'lishi bilan masalalar izchil muhokama qilinadi.

Yuqorida sanab o'tilgan muammolarga oid A.A.Potebnya tomonidan bildirilgan fikr mulohazalar keyinchalik tejamkorlik tamoyilining ilmiy nazariy tavsifi shakllanishida o'z o'rnini topdi.

A.A. Potebnya rus tilshunosligida yetakchilik qilgan davrda til ta'limini osonlashtirish maqsadida uning tarkibini soddalashtirishga yo'naltirilgan urinishlar yuzaga keldi. Bu esa tilning tabiiy taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatmasdan qolmadi, albatta. Hatto, ba'zi tadqiqotchilar "til murakkablikdan soddalikka harakat qiladi" qabilidagi xulosaga kelishgacha borib yetdilar.¹²

Ushbu xulosa, bizningcha, hech qachon o'z isbotini topmasa kerak. Til murakkab tuzilishdagi fikr, mazmuni osonroq usulda ifodalash quvvatiga ega bo'lib borishi mumkin. Ammo buning bilan tilning umumiy qurilishi soddalashadi, degan xulosaga kelmaslik kerak. Hojatsiz soddalik til tizimining qashshoqlashuvi, ifoda imkoniyatining pasayishiga sabab tug'diradi. Tejamkorlik tamoyili so'z

¹⁰ Қошғарий Маҳмуд. Туркий сўзлар девони (Девони Луғатит Турк). –Т.: Фан, 1960. 1-жилд. – Б. 69.

¹¹ Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. Т.3. –М.: Просвещение, 1968. – 551 с.

¹² Спенсер Г. Основные начала. –Киев: Вища школа, 1986. –С.172.

shakllarining qisqarishiga ta'sir ko'rsatishi tabiiy holat. Biroq ayni paytda yasama va qo'shma so'zlar miqdorining ko'payib borishini ham esdan chiqarmaslik kerak. Shuningdek, tilning sintaktik qurilishida ham murakkab tuzilmalar paydo bo'lishi mumkin. Zero, olamda yuzaga keladigan murakkab hodisalar mohiyatini anglash va bayon qilish ehtiyoji o'sishi tufayli insonning tafakkur faoliyati ko'lami kengayib boradi.

Eslatish joizki, tejamkorlik tamoyili olamni idrok etishning umumiy qonuniyatlariga amal qilgan holda voqelanadi. Bunday qonuniyatlardan biri kategoriyalashtirish kognitiv amalining joriylanishida namoyon bo'ladi. Hozirgi paytda jadal rivojlanib borayotgan kognitiv tilshunoslik yo'nalishida ta'kidlanganidek, inson olamni idrok etish va uning lisoniy manzarasini tasavvur qilishda voqelikdagi narsa-hodisalarning turli guruhlariga ajratish hamda ularni kategoriyalashtirish amallaridan foydalanadi.¹³ Sh.Safarovning qaydicha, voqelikning kategorial tartiblashuvi qandaydir tasodifiy yoki erkin tanlov natijasi bo'lmasdan, balki ma'lum turdagi psixologik tamoyillar ta'sirida yuzaga keladi. Shundaylardan biri bo'lgan "kognitiv tejamkorlik tamoyili"ga binoan, kam kognitiv harakat sarf qilib, ko'proq axborotga ega bo'lish maqsadiga idrok etilayotgan voqelik bo'lagining tuzilishini aniq aks ettiruvchi kategoriya tizimi vositasida erishiladi.¹⁴

Kognitiv tejamkorlik tamoyilining axborot uzatishning muhim omili ekanligi ruhshunoslar tomonidan ham qayd etilgan. Amerikalik olimlar J.Miller va V.Ingve insonni axborotni xotirada saqlash va qayta yaratish qobiliyati yetti soni bilan cheklanishi haqidagi farazi barchaga ma'lum. V.Ingve yozganidek, "og'zaki muloqot paytida bevosita xotira ko'lami aytilgan xabarning faqat ma'lum qismini eslab qolish imkoniyati mavjud va ushbu imkoniyat yettita nom bilan cheklanadi".¹⁵

Farang tilshunosi A.Frey xotiradagi tejamkorlikni nutqiy faoliyatdagidan farqlash lozimligini uqtiradi. Lisoniy tejamkorlik, olimning fikricha, mantiqiy

¹³ Ungerer F., Schmid H. An Introduction to Cognitive Linguistics. –Edinburgh: Longman, 1996. – P.66.

¹⁴ Сафаров Ш. Когнитив тилшунослик. –Жиззах: Сангзор, 2006. – Б. 54.

¹⁵ Ингве В. Гипотеза глубины // Новое в лингвистике. –М.: Прогресс, 1965. Вып.4. –С. 132.

asosga ega bo'lib, fikrni qisqa va aniq bayon qilish maqsadi bilan bog'liq. Buning natijasida so'zlovchi nutqiy tuzilmaning qisqa bo'lishini ta'minlashga harakat qiladi. Tejamkorlik tamoyili so'zlar talaffuzi va ularni tushunishga kam vaqt sarflashni talab qiladi. Bundan tashqari, fikrni qisqa ifoda etish talabi so'zlar qatorini alohida bir so'z bilan almashtirish, ergash gaplar o'rniga sifatdoshli tuzilmalarni qo'llashni taqozo etadi.¹⁶

Til tizimida kechadigan o'zgarishlarni faqat kuch yoki energiyani tejash maqsadi bilan bog'lash g'oyasi o'z paytida tilshunoslar o'rtasida keng tarqalgan edi. Biroq keyingi kuzatishlar guvohlik berishicha, ushbu hodisa o'zgarishlar yuzaga kelishining yagona sababi bo'lmasdan, balki turli holat, kuchlarning o'zaro uchrashuvi til tizimi rivoji yo'nalishlarini belgilab beradi. Sinergetik taraqqiyot g'oyasining tarafdorlaridan bo'lgan E.Shermatov uqtirganidek, inson oqilona harakatining axborot strukturasi uning oldiga qo'yilgan vazifa bilan bog'liq holda shakllanadi. "Inson, - deb yozadi olim, - boshqa tirik mavjudotlardan farqli ravishda, tasavvur qilish qobiliyatiga ega, ya'ni sodir bo'lishi kutilayotgan voqea-hodisalarning obrazini yarata oladi hamda shu yo'sinda erishilgan xulosalarga binoan harakatlarini rejalashtiradi".¹⁷

Haqiqatdan ham inson har bir harakatiga oqilona yondashadi, tasavvuridagi jarayonlarga lisoniy belgi ko'rinishini beradi. Shuning uchun ham tillar rivojida umumiy qonuniyatlar mavjudligini e'tirof etish bilan bir qatorda, ushbu qonuniyatlarni turg'un hodisa sifatida tasavvur qilmaslik kerak. Zamonaviy o'zbek tilshunosligining yirik vakillaridan bo'lgan N.Mahmudovning e'tiroficha, "... ilk aql sohiblarining diqqatini til, xususan, ilohiy va badiiy so'z tilsimi muammolari ham jiddiy band etgan. Bu yorug' diqqatu shuur tetapoya davridan to bugungi yetuklik davriga kelguncha til mohiyatini aniqlashning ming bitta yo'lini sinab ko'rgan bo'lsa-da, bu mohiyatning tub mag'ziga to'la yetib borishning uddasidan chiqq olganicha yo'q. Chunki inson tili benihoya murakkab, benihoya ko'p tomonlama, benihoya o'ziga xos muhtasham va muntazam hodisadirki, uning

¹⁶ Фрей А. Грамматика ошибок. –М.:Комкнига, 2006. –С.108

¹⁷ Шерматов Э.Н. Сверхпроводимость и память человека. –СПб.: Изд-во политехнического у-та, 2006. – 172с.

barcha jihatlarini yaxlitligicha va birdaniga tasavvur qilishga ko‘pda inson aqli o‘zlasiz qiladi”.¹⁸

Demakki, tilda muvozanatning saqlanishi yana o‘sha sinergetik qonuniyatlarga bo‘ysunadi, u doimiy ravishda o‘zgarib turishi, yangiliklar bilan boyib borishi bilan bir qatorda, foydasiz bo‘lib qolgan ortiqcha holatlardan qutulib boradi. Bunda ikkita harakat mexanizmlari o‘zaro qarama-qarshi keladi: tejamkorlik ortiqchalikdan qochishga undasa, ifoda ehtiyojining kengayishi esa ko‘pma’nodilikning me’yorini oshiradi.

Adabiyotlar:

1. Античные теории языка и стиля. –М-Л: Госсозэкономиздат, 1936. – С.180.
2. Қошғарий Маҳмуд. Туркий сўзлар девони (Девони Луғатит Турк). –Т.: Фан, 1960. 1-жилд. – Б. 69.
3. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. Т.3. –М.: Просвещение, 1968. – 551 с.
4. Спенсер Г. Основные начала. –Киев: Вища школа, 1986. –С.172.
5. Ungerer F., Schmid H. An Introduction to Cognitive Linguistics. – Edinbурgh: Longman, 1996. – P.66.
6. Сафаров Ш. Когнитив тилшунослик. –Жиззах: Сангзор, 2006. – Б. 54.
7. Ингве В. Гипотеза глубины // Новое в лингвистике. –М.: Прогресс, 1965. Вып.4. –С. 132.
8. Фрей А. Грамматика ошибок. –М.: КомКнига, 2006. –С.108
9. Шерматов Э.Н. Сверхпроводимость и память человека. –СПб.: Изд-во политехнического у-та, 2006. – 172с.
10. Маҳмудов Н. Тил тилсими тадқиқи. –Т.: Мумтоз сўз, 2017. – 176 б.
11. Izomovich, R. Z., & Fazliddinova, U. D. (2022). Implications from syntax for teaching a second language. *Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 320-323.
12. Izomovich, R. Z., & Fazliddinova, U. D. (2021, November). The Problems of Second Language Acquisition and Writing in Teaching English Language. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 229-233).
13. Rasulov, Z. I., & Saidov, K. S. (2022). Linguistic Economy as an Inseparable Law of Language Evolution. *Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 8–12.
14. Расулов, З. И. (2017). Особенности позиционными типологик ва лингво маданиятшунослик ўрни. 56. Илмиймақ https://scholar.google.com/citations_n_for_view=BMFYyZIAAAAJ.

¹⁸ Маҳмудов Н. Тил тилсими тадқиқи. –Т.: Мумтоз сўз, 2017. – 176 б.

15. Izomovich, R. Z., & Shavkatovich, S. X. UDC: 82 REDUCTION AS THE WAY OF THE LANGUAGE ECONOMY MANIFESTATION. SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY, 68(15), 4144. https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/2943/1845.
16. Расулов, З. И. (2010). Принцип материале английского языка 94.
17. Rasulov, Z. I. The problem of language economy from the perspective of language evolution.
18. Rasulov, Z. (2022). INFORMATION FORMING TOOLS (FACTORS) IN THE STRUCTURE OF DISCOURSE. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 15(15). https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/6981.
19. Rasulov, Z. (2022). INFORMATION FORMING TOOLS (FACTORS) IN THE STRUCTURE OF DISCOURSE. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 15(15). https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/6981.

Туркенова С.С. (saltanat_turkeno@mail.ru) к.п.н., заведующая кафедрой теории и практики перевода Карагандинского университета

им. Е.А.Букетова (Казахстан),

Jim Ryan magistre (MATESOL), учитель английского языка в Clallam Country Legacy Council (США);

Туркенов Т.К. (turkenow@mail.ru) к.п.н., профессор Академии государственного управления при Президенте РК (Казахстан)

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Ключевые слова: коучинг, менторство, фасилитация, эмоциональный интеллект, коммуникативная компетентность, межкультурная коммуникация.

Современный этап развития мирового сообщества характеризуется коренными изменениями во всех сферах жизнедеятельности. Весь мир переплетен системой взаимосвязей и взаимозависимостей, и данный процесс вовлечения заинтересованных лиц в единую орбиту взаимодействия